

крема зона Степу є житницею хлібів. Основною причиною формування нестабільних рівнів урожайності зерна та його низької якості є недостатня кількість добрив і перш за все азотних. Так, якщо у 1986–1990 рр. на 1 га посіву азоту вносили 84 кг, то у 2015 р. – 68,5 кг. При цьому істотно скоротилися обсяги застосування органічних добрив і сумарне надходження азоту зменшилося відповідно зі 131,5 до 70,5 кг/га. У зв'язку з цим на сьогоднішній день загострюється проблема дефіциту білка, яку можна частково вирішити за рахунок застосування сучасних рістрегулюючих речовин по фоні внесення невисоких доз мінеральних добрив. Зокрема, нашими дослідженнями визначено, що на варіантах без добрив у середньому за роки досліджень у зерні сорту 'Адапт' містилося 10,3 % білка, сорту 'Сталкер' та 'Еней' – відповідно 10,4 та 10,9 %. При цьому внесення лише мінеральних добрив до сівби забезпечило збільшення зазначеного показника залежно від сорту на 7,6–9,6 в.п., а проведення по їх фоні позакоренових підживлень – на 10,4–18,3; 12,6–16,8 та 12,1–16,8 в.п. залежно від сорту.

У середньому за роки досліджень сорти та варіанти живлення позначались як на вмісті у зерні ячменю ярого білка, так і його умовному зборі з одиниці площі посіву. Так, за внесення помірної дози мінерального добрива під ячмінь ярій умовний збір білка по сорту 'Адапт' порівняно з неудобреним контролем збільшився на 21,2 %, сорту 'Сталкер' – на 22,9, а сорту 'Еней' – на 18,4 %. Проведення позакоренових підживлень збільшило зазначений показник на 25,7–36,6 % по сорту 'Адапт', на 28,9–35,7 % – по сорту 'Сталкер' та на 26,2–34,0 % – по сорту 'Еней'.

Отже, оптимізація живлення рослин сприяє посиленню ростових процесів ячменю ярого, що у підсумку забезпечує збільшення його зернової продуктивності та вмісту білка у зерні.

УДК 633.11«324»:631.559.2(477.4)

Панченко Т.В., Лозінський М.В., Панченко М.Т.

Білоцерківський національний аграрний університет, Україна

e-mail: panchenko.taras@gmail.com

ФОРМУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗА РІЗНИХ ПОПЕРЕДНИКІВ ТА РОКІВ ВИРОЩУВАННЯ В УМОВАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Одним з найменш затратних та високоефективних способів зростання урожайності та якості зерна пшениці озимої є дотримання сівозміни та добір кращих попередників. На жаль в сучасних умовах інтенсивного виробництва сільськогосподарської продукції зробити це досить складно. В Україні є кілька причин які ускладнюють добір оптимальних попередників та дотримання сівозміни – це суттєве зростання площ під так званими комерційними культурами (соняш-

ник, кукурудза у 2017 році – 38,1 % посівних площ с.-г. культур), які є поганими попередниками практично для всіх сільськогосподарських культур. Ще 20 років тому вважалось, що максимально допустимі площі під соняшник в Україні становлять 1,5 млн га, а у 2016–2017 роках площі висіву зросли більш ніж у чотири рази та становили 6,073–6,033 млн га. Розпаювання землі та перехід с.-г. угідь від одного виробника до іншого призводить до неможливості створення сівозмін. Багато виробників с.-г. продукції мають 100 % насичення сівозмін зерновими культурами, що не дає можливості підібрати не тільки кращий, але навіть хороший попередник для сівби пшениці озимої.

В своїй роботі ми дослідили вплив попередників та років вирощування на урожайність зерна пшениці м'якої (*Triticum aestivum* L.) озимої сорту 'Золотоколоса', що вирощувався в науково-виробничому центрі Білоцерківського НАУ протягом 2013–2016 років.

Попередники суттєво впливали на зміну величини урожайності пшениці озимої. Кращими попередниками з досліджуваних виявилися горох на зерно та ріпак озимий, у яких середня врожайність за чотири роки становила 71,4–71,9 ц/га. На наш погляд це пов'язано в першу чергу з накопиченням вологи у ґрунті, тому, що майже три місяці (липень, серпень, вересень) до сівби пшениці озимої (30 вересня) поле трималося у вигляді пару.

Помітне зниження урожайності, порівняно з попередниками горох та гірчиця біла, спостерігається при сівбі пшениці після просапних культур пізніх строків збирання – кукурудзи на зерно та соняшника. Урожайність на даних варіантах дослідів порівняно з контролем нижча на 14,3–26,5 ц/га.

Нижча урожайність також спостерігається за сівби після озимих попередників пшениці та ячменю. На даних варіантах урожайність порівняно з контролем нижча на 19,1–22,1 %, тобто на 13,7–15,9 ц/га.

Аналіз за роками вказує, що оптимальним за погодними умовами роком був 2016. У даному році приріст урожайності порівняно з найменш урожайним 2013 роком становив у середньому 11,5–32,8 %. Найбільший приріст залежно від року вирощування по попереднику соняшник – 13,2 ц/га.

Частка впливу досліджуваних факторів на урожайність пшениці озимої вказує, що найбільше на її величину впливає добір попередника – 82,36 %, і суттєво менше рік вирощування – 14,83 %, хоч і роки суттєво відрізнялися за кількістю опадів та температурними умовами. Вплив інших факторів – 1,65 % та взаємодія факторів – 1,17 % досить незначні і знаходяться в межах похибки.